

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

2. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 2

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

2. kötet

„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanszkij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Tótin Viktória, Vezsdel László*

Korrektúra: *Kordonec Olekszandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-14-8 (T. 2)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Ласло Веждел, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врбель*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (Т. 2)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 2

“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T- 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Lívia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *László Vezsdel, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.

**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (T. 2)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / TOM 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations .....</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Провотар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népesség- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography .....</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERAJÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГИРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
Поливач К. А.: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
Пугач С. О. – Мезенцев К. В.: ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
Rigóczy Csaba: A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente: A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
Tolnai Gábor: KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
Tuza Benedek: BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
Veselicz Adél: A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
Вірван О. О.: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
Bodó, Pál Bence: EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
Csernicskó István: HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc: A HABSBURG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS-KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EUROPEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT-SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІДНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
<i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Economic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe .....</i>	335
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITIKÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYARORSZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETARTOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDENCEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁGA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEKBEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREGVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ .....</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN .....</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ .....</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS? .....</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN .....</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁSAIRÓL .....</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE .....</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ .....</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI .....</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE- CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГИНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Harcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECCHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBEN.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

A MAGYARORSZÁGI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA

Gyuricza László – Szabó Balázs Attila

Pécsi Tudományegyetem
gyuricza@gamma.ttk.pte.hu, szabo0228@gmail.com

Abstract

TOURISM PURPOSE ANALYSIS OF THE HUNGARIAN OUTDOOR MUSEUMS

Gyuricza, László – Szabó, Balázs Attila

Today we can globally detect that the penetration of alternative tourism and within that the role of folk culture within tourism is becoming more and more significant.

The folk values in tourism appear in the most spectacular and concentrated way in the outdoor museums. In our study we analyse how these international trends can be detected in Hungary. With this object we analyse the data of the outdoor museums both concerning supply (development, extension, programmes) and demand (number of visitors).

Keywords: *open-air museum of ethnography, authentic values, international tourism trends*

A téma aktualitása

A nemzetközi turizmusban tapasztalható tendenciák azt mutatják, hogy a népi kultúra turizmusban betöltött szerepe egyre jelentősebb. Ez összefügg a turizmusban az elmúlt évtizedekben kimutatható más jelenségekkel. A diszkrecionális jövedelmek tartós növekedésével a nyári-téli fő szabadság mellett a további utazások többnyire közeli (belföldi) desztinációkat céloznak meg. A média térnyerése, a folyamatosan bővülő ismeretterjesztő csatornák, az internet felkelthetik, fokozhatják az autentikus értékek iránti figyelmet. A szenior turizmus növekszik, az idősödők körében kiemelt vonzerőt jelentenek – részben nosztalgiából – a népi kulturális és építészeti értékek (Gyuricza 2019). Az ökoturizmus bővülésével a helyi lakosság kultúrája is nagyobb teret kap. Erősödik a „gyökerek kutatása” iránti igény, a Németországból a hetvenes években indult „Heimattourismus” (szülőföldturizmus), amely egyrészt a szülőföld, másrészt felmenőink életének megismerésére irányul (Ilyés 2003). Emellett a gasztronómiai turizmus is bővül, ezen belül a népi gasztronómiai termékek fokozottan előtérbe kerülnek. Mindezek alapján elmondható, hogy a népi kultúra és a turizmus kapcsolatának vizsgálata rendkívül fontos.

A néprajzi értékek a turizmusban leglátványosabban és legkoncentráltabban a szabadtéri múzeumokban, skanzenekben jelennek meg. Ezért tanulmányunkban megvizsgáljuk, hogy a nemzetközi trendek kimutathatók-e, illetve hogyan jelennek meg a magyarországi skanzenek működésében, illetve látogatottságában. E célból elemezzük a szabadtéri múzeumok adatait mind a kínálati, mind a keresleti oldalon.

Skansenek a kezdetektől napjainkig

Nemzetközi kitekintés

Svédország mind a természeti, mind a kulturális értékek megőrzésében úttörő szerepet játszott. Európa első nemzeti parkjait is az északi országban alapították (1909-ben kilencet), viszont ezt megelőzve, 1891-ben a svéd néprajztudós, Artur Hazelius Stockholmban megalapította a világ első szabadtéri néprajzi múzeumát. A Djurgarden szigeten földszanc által határolt múzeumfalú a Skansen nevet kapta (svédül földszanc), amely név a későbbiekben a hasonló jellegű néprajzi szabadtéri múzeumokra is áterjedt, Közép-Európába német közvetítéssel „skanzen” formában. Artur Hazeliusához kötődik a témában gyakran idézett ismert mondat, amely nemcsak a 19. század végén, hanem ma is aktuális: „*Eljöhet az a nap, amikor az összes aranyunk sem lesz már elég, hogy képet alkossunk az eltűnt időkről.*”

A Skansen alapítása után Európa-szerte a századfordulón újabb szabadtéri néprajzi múzeumok jöttek létre Németországban (a mai Csehország területén), majd Dániában, Lengyelországban. A néprajzi kultúra turisztikai hasznosításában élen járó Hollandia 1912-ben Arnheimben, Németország pedig 1934-ben Cloppenburgban alapította első skanzenjeit, amelyek ma is kiemelkedő jelentőségűek. A II. világháborút követően Észak-Amerikában, Ázsiában, sőt még Ausztráliában is népszerű lett ez a kiállítási forma, de ma már a Dél-afrikai Köztársaságban is található skanzen (Shakaland). Egyes néprajzi múzeumok bemutatási módszerei keverednek a Disneyland-szerű tematikus parkok látványelemeivel, főként Észak-Amerikában. A klasszikus, autentikusnak számító, legértékesebb skanzenek továbbra is Európában működnek (Gyuricza – Bazsika 2012).

A skanzenek többsége egy-egy néprajzi táj értékeit reprezentálja (Göcseji Falumúzeum, Kaszub Néprajzi Park – Lengyelország), de vannak olyan múzeumok, amelyek egy egész ország (Stübing – Ausztria) vagy a jelenlegi országhatárokon átnyúlva egy egész nemzet népi kultúráját igyekeznek felölelni (Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum). Ezért jellegüknél fogva a skanzenek többnyire összegyűjtött házak és tárgyak együttesei, de gyakori, hogy egy néprajzi tájra jellemző épületcsoport „in situ”, azaz helyben megőrzött műemlékként is funkcionálhat, azt alakítják ki szabadtéri néprajzi múzeummá (Pityerszer – Őrség, Rogatec – Szlovénia, Skogar – Izland), vagy egy jellegzetes épület köré épül a nagyobb múzeum (Göcseji Falumúzeum). Nagyobb épületcsoportok vagy egész falvak olyan szabadtéri múzeummá is válhatnak, amelyek az UNESCO Világörökség listájára is felkerülhetnek: Hollókő, Vlkolinec – Szlovákia, Holašovice – Csehország (Gyuricza 2008)

A skanzenek és a turizmus kapcsolatában az elmúlt két évtizedben érzékelhető változás következett be. A szabadtéri néprajzi múzeumok részben új szerepet kaptak. Egyrészt az archaikus paraszti lét megismertetése mellett egyre nagyobb hangsúly helyeződik a huszadik századi népelet ábrázolására, másrészt a bemutatásban egyre inkább teret kap az interaktivitás, a teatralitás, amelyet a szakirodalom „living history” (eleven történelem) néven említ (Böder 2007). A szerepváltás a fejlett országok skanzenjeiben érezhetően növelte a vendégforgalmat (Jong 2010). A skanzenekben mára már természetessé vált a népi mesterségek hiteles, élő bemutatása, a vendégek bevonása a hagyományos munkafolyamatokba, az egykori életmódot felelevenítő élőképek felsorakoztatása, ünnepi események eljátszása.

A modern skanzenek élményszerű interaktivitása azonban veszélyeket is rejt magában, a módszerekről, az eszközökről megoszlanak a vélemények. Az Egyesült Államokban számos „Living history farm” található, ahol kosztümös statiszták végzik 19. századi módszerekkel a mezőgazdasági munkákat, eredetinek látszó szerszámokkal művelik a földet, a gyerekek akár műteheneket fejhetnek. A történelmi vidámparkok irányába elhajló múzeumok, illetve azok teátrális jelenetei – mivel e környezet nem eredeti, a cselekmények fiktívek – szükségszerűen hiteltelenek (Walz 2007). A megéleveníttet történeteknek mértéktartóaknak és tényszerűeknek kell lenniük, s a népi múlt bemutatása mellett – napjaink globalizációs világában – a skanzeneknek fontos szerepet kell kapniuk a nemzeti identitás megőrzésében, illetve erősítésében is (Jong 2010). Ebből következően a belföldi turizmusban különleges jelentőséggel kell rendelkezniük a skanzeneknek. A tárgyi bemutatás – interaktivitás dilemmában („Gegenstand oder Vorstellung?” – Jong 2008) meg kell találni azt az optimális arányt, hogy a legfontosabbat, az ismeretátadást ne áldozzuk fel a látvány oltárán. A látogatókat bevonó interaktivitás feladata, hogy a vendég élményszerűen ismerje meg a korábbi korok tényeit, de átéléssel az összefüggéseket is megértse.

Skanzenek Magyarországon

Magyarországon az első szabadtéri néprajzi múzeum gondolata már a 19. században felmerült. 1896-ban, a honfoglalás 1000. évfordulójára szervezett rendezvények közül az egyik leglátogatottabb a Néprajzi Falu volt, amely 24, eredeti tárgyakkal berendezett lakóházból, fatemplomból és gazdasági épületből állt, s amelynek fele a magyar, fele az akkori (Nagy-)Magyarország nemzetiségi lakosságának népi kultúráját mutatta be. A millenniumi ünnepségek zárultával a falut lebontották. Az állandó skanzen ötlete felmerült, de pénzhiány, a háborúk, ideológiai okok miatt csak 1968-ban

valósult meg. Ekkor nyílt meg a Göcseji Falumúzeum Zalaegerszegen, az ország első skanzenje. A szentendrei múzeumról ugyan már 1967-ben született döntés, akkor még a budapesti Néprajzi Múzeum részeként, de az önálló Szabadtéri Néprajzi Múzeum csak 1972-től várta látogatóit.

A hetvenes évektől viszont kialakult a vidéki regionális skanzenek hálózata, 1973-ban Szombathelyen, 1979-ben Nyíregyháza-Sóstón, 1980-ban Szennán avattak múzeumot, majd 1985-ben az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark nyitotta meg kapuit. Emellett szabadtéri néprajzi múzeumnak minősül az Őrségi Népi Műemlékegyüttes (Szalafő – Pityerszer), a Hollókői Falumúzeum (UNESCO Világörökség), valamint a Nagyvázsonyi és a Tihanyi Szabadtéri Néprajzi Múzeum (1. ábra).

A rendszerváltozás után az egyes szabadtéri múzeumok státusza többször változott, mind az intézmények típusa, mind a szakmai besorolásuk eltérő. A skanzenek többségének fenntartója az önkormányzatok, amelyeknek anyagi lehetőségeik jóval szűkebbek, mint az „országos múzeum” besorolású szentendrei skanzené (illetve annak tagintézménye, Szenna), melyeknek fenntartója a magyar állam.

A magyarországi skanzenek turizmusa

A magyarországi skanzenhálózatról elmondható, hogy ugyan mindegyik régióban található néprajzi szabadtéri múzeum, de eloszlásuk egyenlőtlen (1. ábra).

1. ábra

A magyarországi skanzenek földrajzi eloszlása

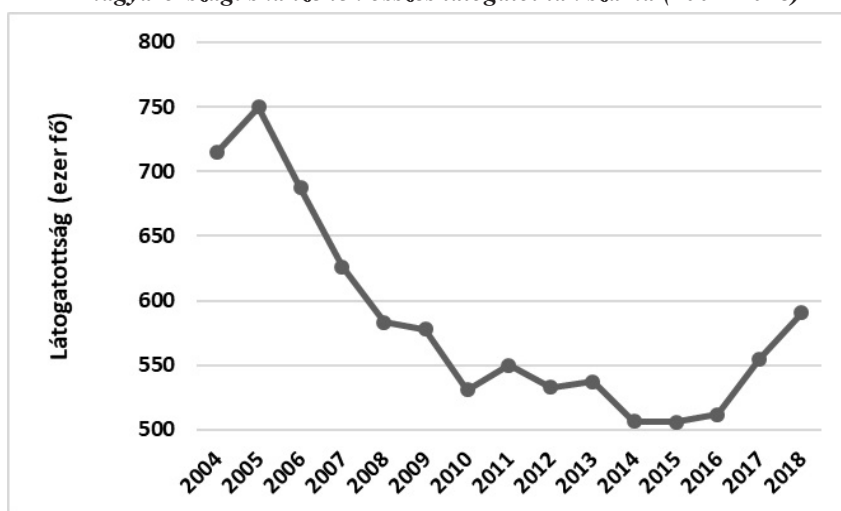
Szerk.: Szabó B.

Alapvetően a Dunántúlon található többségük (70%), a keleti országrészekon hiányos a hálózat. Ráadásul az ottaniak közül az ópusztaszeri múzeum fő funkciója elsősorban nem az adott táj népi értékeinek megőrzése, hanem az egész nemzet történeti emlékparkjaként működik. Az egyes skanzenek földrajzi pozíciója idegenforgalmi szempontból eltérő, a legkedvezőbb helyzetben Szentendre található, hiszen a legjelentősebb turisztikai desztináció (Budapest) peremén helyezkedik el. A tihanyi és a nagyvázsonyi múzeum földrajzi helyzete a Balaton közelsége miatt szintén előnyös. Hollókő viszont távol esik a főbb turisztikai útvonalaktól, illetve a nagy turisztikai központoktól.

Az ország valamennyi skanzenjének együttes látogatottsági adatait vizsgálva látható, hogy a 2000-es évek eleje óta 2014-15-ig erőteljes csökkenés ment végbe, majd 2016-tól kezdett ismételten emelkedni a látogatószám (2. ábra). Az előbbi csökkenés mindegyik múzeumnál megfigyelhető, viszont a jelenlegi emelkedő tendencia országosan nem általános, elsősorban a leglátogatottabb Ópusztaszer adatai javítják a statisztikát (3. ábra). Tehát a magyarországi adatok nem támasztják alá azt a nemzetközi tendenciát, miszerint fokozatosan nő a skanzenek iránti érdeklődés.

2. ábra

A magyarországi skanzenek összes látogatóinak száma (2004–2018)

OMMIK adatai alapján szerk.: Szabó B.

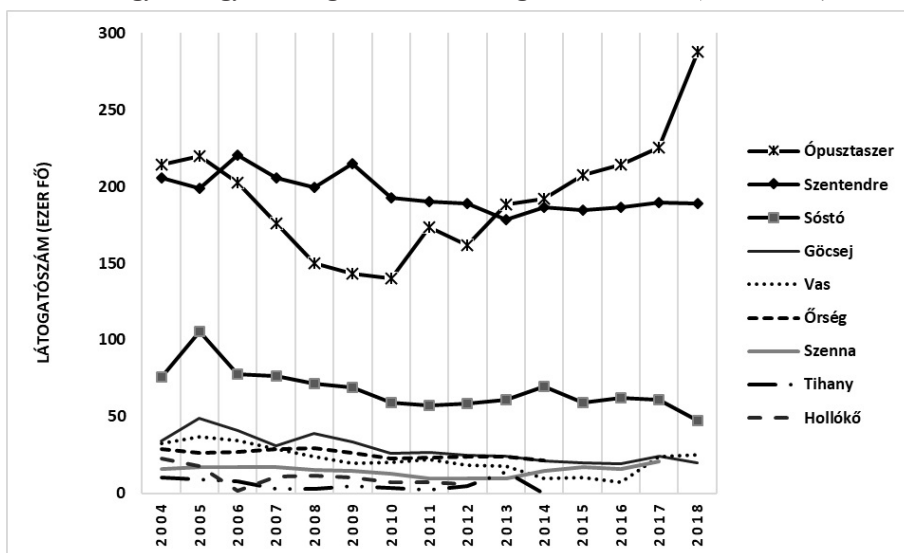
Ha a skanzeneket egymással vetjük össze, kiemelkedik a „két nagy” múzeum (3. ábra). Az ópusztaszeri múzeum elsőségét alapvetően az magyarázza, hogy „össz nemzeti vonzerő”, a teljes Kárpát-medencéből

érkeznek látogatók. A látnivaló jellegéből fakad, hogy elsősorban belföldi vendégek keresik fel Ópusztaszert. Közülük magas a diákok aránya, a Szegedre és környékére irányuló osztálykirándulásoknak szinte kötelező programja az emlékpark.

Azok a nemzetközi trendek, amelyek a mai korszerű, interaktív nyugat-európai szabadtéri múzeumokat jellemzik, Magyarországon leginkább a Szentendrei Néprajzi Múzeumra igazak, amelynek látogatószáma – magyar viszonylatban – relatíve magas szinten stagnál, illetve enyhe mértékben növekszik az elmúlt évi adatok alapján (3. ábra). Előnyös földrajzi pozíciója, Budapest közelsége többszörösen is kedvező a múzeum számára. Egyrészt a főváros a legnagyobb küldő terület a belföldi turizmusban. Másrészt Budapest a legnépszerűbb célpont mind a belföldi, mind a külföldi turisták számára. Így Szentendre a budapesti programok kiegészítője lehet. Ebből fakad az is, hogy a szentendrei skanzenben a legmagasabb a külföldiek aránya (4. ábra). Emellett természetesen szerepet játszik az is, hogy a statikus állandó és időszakos kiállítások mellett rendkívül sokszínű és bőséges az interaktív programkínálatuk a múzeumpedagógiai foglalkozásoktól kezdve a legénybúcsúk vagy csapatépítő tréningek szervezéséig (skanzen.hu). Budapest kereslete e téren is meghatározó.

3. ábra

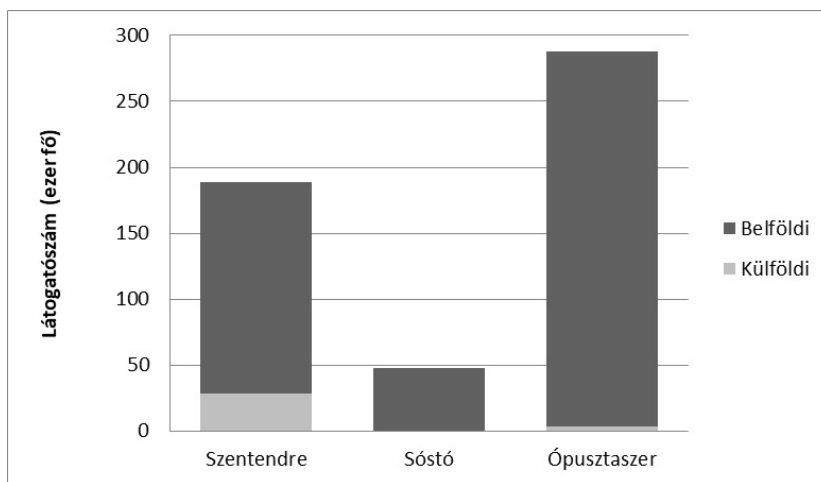
Az egyes magyarországi skanzenek látogatóinak száma (2004–2018)

OMMIK adatai alapján szerk.: Szabó B.

4. ábra

A külföldi látogatók aránya a legnagyobb magyarországi skanzenekben (2018)

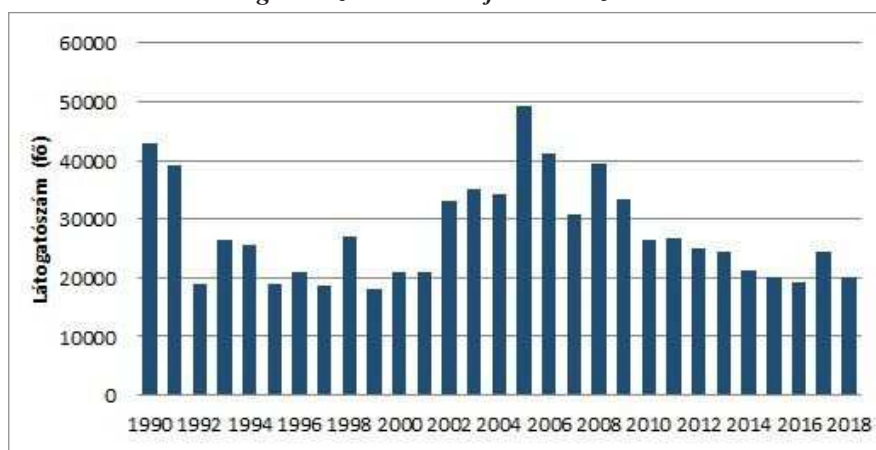

OMMIK adatai alapján szerk.: Szabó B.

A két kiemelkedő múzeumot látogatottság tekintetében a Nyíregyházi/Sóstói Múzeum követi, majd a Vasi (Szombathely) és Göcseji Skanzen az elmúlt években azonos szinten teljesít (3. ábra). Hollókő – annak ellenére, hogy UNESCO Világörökség – látogatottsági adatai elmaradnak az előbbiektől. Hátránya, hogy viszonylag távol van a fő turisztikai útvonalaktól, de programkínálatának szűkössége is magyarázza a látogatók alacsony számát.

A nemzetközi tendenciák magyarországi érvényesülését részletesebben az ország első skanzenjében, a zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumban vizsgáltuk. A rendszerváltozás utáni években a látogatók számának egyértelmű csökkenése figyelhető meg a 90-es évek végéig (5. ábra). Ez magyarázható a jegyárak növekedésével és ezzel egyidejűleg – közvetlenül a rendszerváltozás után – a diszkrecionális jövedelmek csökkenésével. Másrészt míg a szocializmus idején az osztálykirándulásoknak szinte kötelező célpontja volt a skanzen, még a 90-es évek elején is a diákok képezték a látogatók nagyobb részét, számuk a későbbiekben jelentősen csökkent. A látogatók száma 2000-től növekedett, ami alapvetően két változásnak köszönhető: kisebbrészt a falumúzeum bővülésének (a finnugor néprajzi park létesítése), nagyobbrészt a szintén 2000 körül kezdődő falumúzeumi rendezvényeknek.

5. ábra

A látogatók száma a Göcseji Falumúzeumban

A Göcseji Falumúzeum és Finnugor Néprajzi Park adatai alapján szerk.: Gyuricza L.

A csúc év 2005 volt, amikor a skanzen a rogateci (Szlovénia) és a gersdorfi (Ausztria) falumúzeummal közösen részt vett a „Múzeumok határok nélkül” című projektben, amelynek célja a térség falumúzeumi együttműködésének és propagandájának erősítése volt. De a magas látogatószám – amely több évtized után újra megközelítette az 50 000-et – néhány időszakos kiállítás mellett elsősorban a más szervezetekkel (Zala Megyei Népművészeti Egyesület, Együtt Zalaegerszegért Egyesület) közösen szervezett látványos rendezvényeknek köszönhető (Zalaegerszegi Országos Fazekastalálkozó, Mura Menti Népek Fesztiválja, Egerszeg Búcsú, Kenyérfesztivál, Szüreti Fesztivál, Márton-napi Vigasságok, Zalai Disznótoros stb.). A válság idején lecsökkent látogatószám nem igazán tudott újra emelkedni. Ennek egyik oka, hogy a kiemelt, sok résztvevőt vonzó rendezvények közül néhány kikerült a Falumúzeumból (pl. az országos fazekastalálkozó a Gébárti-tóhoz), másrészt a korábbiakhoz képest az augusztus 20-i programok lényegesen kevesebb érdeklődőt vonzanak, részben a fogyasztási (ünneplési) szokások megváltozása, részben a konkurens városi programok bőséges kínálata miatt. Korábban egy-egy nagy rendezvény (pl. augusztus 20.) időjárása is befolyásolta az éves statisztikai adatokat, de az utóbbi években a rendezvények résztvevőinek létszáma nagyrészt kiegyenlítődött. Múzeumpedagógiai programokkal, valamint civil és sportszervezetekkel együttműködve igyekeznek speciális kínálatot kialakítani, mint például a megyei tájfutószövetséggel közösen a húsvéti tojáskereső tájfutóverseny.

A fentiekből kitűnik, hogy az a változás, amely nemzetközi szinten kimutatható, a Göcseji Falumúzeumban egyelőre csak a nagy rendezvényeknél jelentkezik.

Tehát az az interaktivitásra törekvő fejlesztés, amely Európa nagy skanzenjeire jellemző, a Göcseji Falumúzeumban sajnos csak nyomokban mutatható ki. Ennek oka elsősorban a pénzhiány. Jelenleg a mostani szint megtartása is komoly erőfeszítést igényel. Korábban, 2011-ben végeztünk egy hasonló jellegű felmérést a Göcseji Falumúzeum kapcsán (Gyuricza – Bazsika 2012), sajnos, az akkori megállapítások 8 év elteltével is igazak, lényegi változás, előrelépés nem történt. A szennyvíz elvezetése megoldatlan, ez főleg a nagyobb rendezvények során jelent problémát. Áram is csak a fogadóépületben és a foglalkoztatóházban van, így rendezvények is csak szürkületig tarthatóak. Sok vezetékkel ugyan megoldható a probléma, de az balesetveszélyes, hosszú távon nem lehet megoldás. A bevétel szempontjából súlyos gond, hogy – bár egy talponálló büfé működik azonos nyitva tartással a múzeum belső területén – nincs igényesebb vendéglátóegység, bolt, így a látogatók ilyen jellegű igényeinek kiszolgálása is megoldatlan. Nagyobb tömeg esetén kevés a WC is (a mobil WC tájidegen). A fejlesztés, bővítés ma már az utolsó lehetőség.

Összefoglalás

Az elmúlt két évtizedben Európa nagy szabadtéri múzeumaiban létrejött a modern skanzenológia eszköztára, amelynek lényege, hogy a látogatókat bevonva, interaktív módon történjen az ismeretátadás. Egyre nagyobb teret kap a teatralitás, az „eleven történelem”, azonban meg kell találni az optimális egyensúlyt, hogy az élmény ne csússzon el a Disneyland-szerű végletbe, egy szórakoztató vidámparkba. A nemzetközi tendenciák hatásai Magyarországon – az országos szentendrei múzeummal ellentétben –, az önkormányzatok által fenntartott vidéki skanzenekben csak csekély mértékben érződnek. A legrégebb skanzenben, a Göcseji Falumúzeumban végzett vizsgálatunk alapján elmondható, hogy a vidéki skanzenek rendkívül nehezen tudnak megfelelni az új kihívásoknak. A fő probléma az elavult infrastruktúra és a bővítéshez, fejlesztéshez szükséges pénz hiánya. Ezt elsősorban rendezvények szervezésével igyekeznek kompenzálni.

A zalaegerszegi és általában a vidéki falumúzeumok – amelyek az önkormányzatok által fenntartott intézmények – nem említhetők egy lapon az országos múzeummal, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múze-

ummal. Szentendre igyekszik lépést tartani a nemzetközi tendenciákkal, a statikus kiállítások mellett jelentős hangsúlyt helyeznek a látogatókat bevonó élményszerű, modern eszköztár bővítésére.

Irodalom

- Bazsika E. – Gyuricza L. 2008: Néprajzi tájak „vándorlása” a magyarországi térképeken: Hetés, Göcsej és Órség határainak vizsgálata. In: Földrajzi Közlemények, Bp., 2008/3. szám, pp. 251–262.
- Bazsika E. – Gyuricza L. 2011: A néprajzi tájak lehetséges szerepe a turizmusban. In: Michalkó G. – Rátz T. (szerk.): A turizmus dimenziói: humánium, ökonómikum, politikum, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, pp. 40–57.
- Böder, S. 2007: „Living history” im Museum. Jahrestagung der Volkskundlichen Kommission für Westfalen. <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/tagungsberichte/id=1791&vie> (letöltés: 2019.12.18.)
- Gyuricza L. 2008: A turizmus nemzetközi földrajza. Egyetemi tankönyv, Dialóg-Campus, Budapest–Pécs, 320 p.
- Gyuricza L. – Bazsika E. 2012: Népi kultúra a turizmusban. In: Aubert A. – Gyuricza L. – Huszti Zs. (szerk.): A kultúra turizmusa – a turizmus kultúrája, Pécs, Publikon, pp. 75–89.
- Gyuricza L. 2019: A helyi értékek szerepe a néprajzi tájak turizmusában. „Multidiszciplinaritás a turizmusban” – X. Nemzetközi Turizmus Konferencia, Széchenyi István Egyetem, Győr, 2019. nov. 15. Megjelenés alatt.
- Ilyés Z. 2003: Az emlékezés és az újratanulás terei – a „hónvagyturizmus” mint tér- és identitás-szervezés. Helye(in)k, tárgya(in)k, képe(in)k. Tabula könyvek 5. Néprajzi Múzeum, Budapest, pp. 51–58.
- Jong, A. de. 2008: Gegenstand oder Vorstellung? Erfahrungen mit Living History vor allem am Beispiel niederländischer Freilichtmuseen. In: Jan Carstensen, Uwe Meiners, Ruth-E. Mohrmann (eds): Living History im Museum. Möglichkeiten und Grenzen einer populären Vermittlungsform, Münster, pp. 61–78.
- Jong, A. de. 2010: New Initiatives in the Netherlands Open Air Museum: How an early Open Air Museum keeps up with the times. Acta Ethnographica Hungarica, 55(2), pp.333–356. (2010) DOI: 10.1556/A Ethn. 55.2010.2.4.
- old.ommik.hu – Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központ adatai skanzen.hu
- Walz, M. 2007: Ästhetisierte Konstrukte – Historisches Spiel im Museum zwischen Experiment und Animation, Didaktik und Marketing. In: Böder, S. (2007): „Living history” im Museum. Jahrestagung der Volkskundlichen Kommission für Westfalen.
- <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/zmmi.hu> – A Göcseji Falumúzeum és Finnugor Néprajzi Park, Zalaegerszeg adatai

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 2 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 356 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (Т. 2)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Ласло Веждел, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 28,7. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/2. Тираж 300.